

I. Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki Beka Mücadelesinde I. Haçlı Seferi'ne Karşı Diplomatik Girişimleri*

Diplomatic Attempts of I. Kilij Arslan against the I. Crusade in the Struggle for Survival of Anatolia

Ramazan ALTINAY** - Esra ÇEÇEN***

Öz

Türkiye Selçukluları, Haçlılar tarafından İslam ve Türk varlığını sona erdirmek için girişilen ve "Haçlı Seferleri" olarak bilinen saldırılara karşı verdikleri mücadelelerle ortaçağ Anadolu Türk tarihine damgalarını vurmaya başarmışlardır. Sultan I. Kılıç Arslan, 1097 yılı Haçlı Seferi'nde başkenti İznik'i kaybetmesinin ardından Haçlılara karşı kurduğu diplomatik girişimlerle devletin bekasını korumaya ve Türklerin Anadolu'da kalıcı olmalarını sağlamaya çalışmıştır. Haçlı saldırılarına büyük bir cesaret ve akıllı bir diplomasiyle karşı çıkan Sultan I. Kılıç Arslan, beka mücadelesinde yapılması gereken her şeyi yapmaya gayret etmiştir. Bu makede I. Haçlı Seferi'nin gerçekleşme nedenleri, Türkiye Selçuklu Devleti'nin diplomatik ilişkilerde bulunduğu siyasi teşekküller, 1097 yılı Haçlı Seferi'nde İznik'in teslimi konusunda Bizans ile yürütülen diplomasi, Sultan I. Kılıç Arslan'ın 1097 ve 1101 yılı Haçlı Seferleri'ne karşı diğer Türk devlet, beylik ve emirleriyle kurduğu diplomatik ilişkiler ile bu ilişkilerde elde edilen başarılar sonucunda Haçlı ordularının Merzifon, Konya ve Ereğli'de imha edilmeleri incelenektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye Selçukluları, I. Kılıç Arslan, Haçlılar, Diplomasi, Beka Mücadelesi.

Abstract

The Türkiye Seljuks managed to leave their mark on the medieval Anatolian Turkish history with their struggles against the attacks of the Crusaders known as the "Crusades" to end the existence of Islam and Turks. After losing the capital Iznik in the Crusade of 1097, Sultan I. Kilij Arslan tried to protect the survival of the state and ensure the Turks to be permanent in Anatolia with the diplomatic initiatives he established against the Crusaders. Sultan I. Kilij Arslan, who opposed attacks of the Crusader with great courage and clever diplomacy, tried to do everything that needed to be done in the struggle for survival. In this article, the reasons for the I. Crusade, the political establishments with which the Türkiye Seljuk State had diplomatic relations, the diplomacy carried out with Byzantium for the surrender of Iznik in the Crusade of 1097, the issue of diplomatic relations established by Sultan I. Kilij Arslan with other Turkish states, principalities and emirs against the Crusades of 1097 and 1101 will be considered

Makale Geliş Tarihi: 19.02.2022. Makale Kabul Tarihi: 25.05.2023.

Araştırma Makalesi / Künye: ALTINAY, Ramazan – ÇEÇEN, Esra, "I. Kılıç Arslan'ın Anadolu'daki Beka Mücadelesinde I. Haçlı Seferi'ne Karşı Diplomatik Girişimleri", Gazi Akademik Bakış Dergisi (GABD), Sayı: 32, Cilt: 16, Haziran 2023, s. 339-357

* Bu makale Prof. Dr. Ramazan Altınay danışmanlığında Esra Çeçen tarafından hazırlanan, "Moğol İstilasına Kadar Türkiye Selçuklu Devleti'ni Yıpratma ve Yıkma Politikaları" başlıklı, Uşak Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Ana Bilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalında yürütülmekte olan Doktora tezinden üretilmiştir.

** Prof. Dr., Uşak Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, E-mail: ramazan.altinay@usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1793-243X.

*** Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Doktora Öğrencisi, E-mail: 1743072052@ogr.usak.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1795-6060.

Akademik
Bakış
339
Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

and the destruction of the Crusader armies in Merzifon, Konya and Ereğli as a result of the successes achieved in these relations will be examined.

Key Words: Türkiye Seljuks, I. Kilij Arslan, Crusaders, Diplomacy, Struggle for Survival.

Giriş

Malazgirt Savaşı'nın kazanılmasının ardından Anadolu'da kurulan Türkiye Selçuklu Devleti ve ilk beylikler sayesinde bölge hızlı bir Türkleşme sürecine girmiştir. Ancak Bizans'ın eskiden egemenliğinde olan toprakları Selçuklulardan geri almak ve Türkleri Anadolu'dan atmak istemesi, Avrupa'da sürekli artan nüfus nedeniyle tarım alanlarının yetersiz kalması, Avrupalı soyluların doğunun zenginliklerini ele geçirerek yeni devletler kurma istekleri gibi çeşitli nedenlerle I. Haçlı Seferleri gerçekleştirilmiştir. Sultan I. Kılıç Arslan'ın, 1096 yılı Haçlı ordusunu zorlanmadan imha etmesi, 1097 yılı Haçlı ordularını hafife almasına neden olmuştur. Haçlıların İznik (Nicea) kuşatmasına Malatya seferinde yakalanan sultan, diğer Türk devlet, beylik ve emirleriyle diplomatik ilişkiler kurmada geç kalmıştır.

Sultan, 1101 yılı Haçlı Seferi'nde aynı hatayı yapmamış, Haçlı ordularının Anadolu'ya geldiğini öğrenince hemen diğer Türk devlet, beylik ve emirleriyle diplomasi yoluyla iletişime geçerek onları birlikte mücadele etmeye davet etmiş, böylelikle üç farklı Haçlı ordusunu da yok etmeyi başarmıştır. Bu durum Anadolu'da beka mücadelesinde önemli bir yeri bulunan bu tarihi olaylardaki başarının en başta gelen faktörlerinden biri sıcak çatışmalar, yani savaş ise diğerinin diplomasi olduğunu kanıtlar niteliktedir. Bu nedenle ilk olarak diplomasiyi tanımlamakta fayda vardır.

İnsanoğlunun çok eski zamanlardan beri uyguladığı ancak son yy.larda bilim halini alan diplomasi; hukuksal veya kamusal olarak önem arz eden “belge ve resmi kayıtların” içeriklerini, nerelerde kullanıldıklarını ve belgelerin yıllar içerisinde değişimini inceleyerek 18.yy.dan itibaren devletlerarası ilişkileri düzenleyen ve bu ilişkilerin devam etmesini sağlayan antlaşmalar bütünü olarak adlandırılmıştır.¹ Diplomasiyi kısaca tanımladıktan sonra Türkiye Selçuklularının Sultan I. Kılıç Arslan döneminde, I. Haçlı Seferleri esnasındaki saldırılar karşısında Anadolu'da ve topyekûn İslam dünyasındaki beka mücadelesinde ortaya koyduğu diplomatik faaliyetleri ve sonuçlarını belirlemeye geçebiliriz.

Türkiye Selçuklularında Diplomasi

Devletler ortaya çıkış süreçlerinden itibaren kendilerini siyasi alanda diğer devletlere tanıtmak, barış talep etmek, antlaşma imzalamak, vergi almak, esirlerin serbest kalmasını istemek, kaçakları talep etmek, hutbe okutulma-

1 İsrail Balcı, “Hz. Ebû Bekir Döneminde Diplomatik Münasebetler ve Antlaşmalar”, OMÜ. SBE., Samsun 1996 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 33; Mübahat S. Küttükoğlu, “Diplomatik”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1994, s. 360; Yasemin Aktaş, “Türkiye Selçuklu Devleti'nin Diplomasi Tarihi”, Atatürk Ü. SBE., Erzurum 2015 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 22.

sını istemek, fetihname göndermek, toprak talep etmek, karar bildirmek, aralarındaki uzlaşmazlıkları çözüme kavuşturmak, af talep etmek, evlilik isteğinde bulunmak, tâbi olmaya davet etmek, yardım talep etmek, ittifak kurmak veya ittifakın dağıtılmasını talep etmek gibi farklı nedenlerle elçiler vasıtasıyla veya hükümdarların bizzat iştirakleriyle diplomatik ilişkilerde bulunmaktadırlar.

Türkiye Selçukluları kuruluşlarından itibaren savaş ve barış dönemlerinde diplomatik ilişkilerde bulunmuş olup uyguladıkları diplomasi devletin içinde olduğu durum ve şartlara göre değişiklik göstermiştir. Türkiye Selçuklu Devleti; Bizans, İznik Rum, Trabzon Rum, Latin ve Moğol İmparatorlukları, Kıbrıs, Gürcü ve Kilikya Ermeni Krallıkları, Abbasi, Büyük Selçuklu, Eyyûbi, Harzemşahlar, Altın Orda ve Memlûk Devletleri, Venedik Cumhuriyeti, Ukayl Hanedanlığı, Zengi Atabeyliği, Dânişmend, Mengücek, Saltuk, Artuk, Hısn-ı Keyfa, Mardin ve Harput Artuklu Beylikleri ile elçiler aracılığıyla diplomatik ilişkiler kurmuştur.² Böylece Türkiye Selçukluları diplomasi yöntemiyle isteklerini belirterek Anadolu'daki beka mücadelesinde adeta kurtlar sofrasında hayatta kalmayı ve hatta aslan payını almayı başarmışlardır.

Türkiye Selçuklu Devleti'nin Kuruluş Döneminde Yürüttüğü Diplomatik Faaliyetler

Türkiye Selçuklu Devleti'ni kuran Kutalmışoğlu Süleymanşah, Büyük Selçuklular ile aynı soydan gelmektedir. Süleymanşah'ın babası Kutalmış, Arslan Yabgu'nun oğlu, Büyük Selçuklulara ismini veren Selçuk Bey'in ise torunudur. Kutalmış, Büyük Selçuklu sultanı olmak için Alp Arslan'a karşı verdiği mücadelede hayatını kaybetmiştir.³ Onun geride kalan dört oğlu ile kardeşi Resultekin, Melikşah'ın 1072 yılında tahta çıkışına kadar esaret altında yaşamışlardır. Bu durumu fırsat bilen Kutalmışoğulları serbest kalıp ilk olarak Urfa, Diyarbakır ve Birecik taraflarına gelmişlerdir.⁴

Kutalmışoğlu Süleymanşah, 1074 yılında Konya'yı (İkonion) ardından Gavele Kalesi'ni fethederek Türkiye Selçuklu Devleti'nin temellerini atmıştır.⁵ O, 1078 yılında Bizans'taki taht kavgalarına karışarak Anatolikon Thema Askeri Valisi Nikephoros Botaniates ile anlaşmaya varmıştır. Onun gönderdiği iki bin Türk atlısının da yer aldığı müttefik ordu Rumeli'de, Nikephoros Bryennios'un ordusunu yenilgiye uğratarak Botaniates'in imparator olma-

2 Bkz. Yasemin Aktaş, a.g.t., s. 36-324.

3 Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (haz. Faik Reşit Unat-Mehmet A. Köymen), C. 1, TTK yayını, Ankara 1949, s. 27; Sadruddin Ebu'l Hasan, *Ahbârü'd-Devleti's-Selçukiyye* (çev. Necati Lügal), TTK yayını, Ankara 1999, s. 2-3, 21-22; Yazıcızâde Ali, *Tevârihi Âli Selçuk, Oğuznâme-Selçuklu Târîhi* (haz. Abdullah Bakır), Çamlıca basım yayını, İstanbul 2017, s. 30.

4 Kerimü'd-din Mahmud Aksarâyî, *Müsâmeretü'l-Ahbâr* (çev. Mürsel Öztürk), TTK yayını, Ankara 2000, s. 14; Sadruddin Ebu'l Hasan, a.g.e., s. 49; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötügen neşriyat, İstanbul 2005, s. 75.

5 Anonim, *Selçuknâme, Tarih-i Âli Selçuk* (çev. Halil İbrahim Gök-Fahrettin Coşguner), Atif yayını, Ankara 2014, s. 35; İbn Bibi, *el-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye, Selçuk Nâme* (çev. Mürsel Öztürk), C. 1, T.C. Kültür Bakanlığı yayını, Ankara 1996, s. 12.

gazi

sını sağlamıştır. Süleymanşah ise bu durumdan faydalanarak Marmara bölgesinin önemli şehirlerini ele geçirmiştir. 1080 yılında Bizans'ta Nikephoros Melissenos isyan ederek tahtı ele geçirmeye çalışmış ve Süleymanşah'ı kendi tarafına çekmiştir. Bu karışıklıklardan faydalanan Süleymanşah, İznik'i ele geçirerek devletin merkezi yapmıştır.⁶ Görüldüğü üzere Türkiye Selçuklu Devleti'nin kuruluşunda Süleymanşah'ın aldığı kararların, ortaya koyduğu uygulamaların ve yürüttüğü diplomatik faaliyetlerin önemi büyüktür. Zira Süleymanşah, Bizans'taki bu karışıklığı taht iddiası komutanlarla işbirliği yaparak kendi lehine çevirmiş ve Marmara Bölgesi'nin önemli şehirlerini ele geçirerek devletin sınırlarını genişletmiştir.

Haçlı Seferleri'nin Ortaya Çıkışı ve Haçlı Ordularının Anadolu'ya Gelişi

27 Kasım 1095 tarihinde yapılan Clermont Konsili'nde Papa II. Urbanus'un doğuya yapılacak olan askeri harekât için Hıristiyanlara çağrı yapmasıyla başlayan Haçlı Seferleri'ne katılımı arttıran asıl nedenler siyasi, sosyal ve ekonomiktir.⁷ Haçlı kabul ederek harekete geçen Pierre l'Hermite adındaki bir keşişin liderliğindeki 1096 yılı Haçlı ordusu 30 Temmuz 1096'da İstanbul'a geldi.⁸ Bu ordu kısa bir süre sonra İzmit (Nikomedia) Körfezi'ndeki Kibotos Karargâhı'nda ordugâhını kurdu. Ardından ana Haçlı grubundan ayrılan Alman ve İtalyanlardan oluşan altı bin kişilik bir kuvvet reisleri Rinaldo'nun liderliğinde Kserigordon Kalesi'ni ele geçirse de kaledekilerin çoğu Türkler tarafından öldürüldü. Kalanlar ise esir olarak ele geçirildi. Bu haberi alan Kibotos Karargâhı'ndaki Haçlılar 21 Ekim'de İznik'e doğru harekete geçtikleri sırada karşılaştığı Türk ordusu tarafından imha edildi.⁹ 1096 yılının sonbaharından itibaren İstanbul'a gelmeye başlayan soyluların liderliğindeki ordular şöyledir: Fransa Kralı'nın kardeşi Vermandois Dükü Hugo von Vermandois komutasındaki Fransız ordusu; Aşağı Lorraine Dükü Godofroi de Bouillon'un idaresinde olan ağabeyi Eustache de Boulougne, kardeşi Baudouin de Boulougne ve kuzeni Baudouin du Bourg'un da aralarında bulunduğu Fransız ordusu; Norman reisi Bohemund ile yeğeni Tancred'in idaresindeki Güney İtalyanlar; Papa elçisi Le Puy Piskoposu Adhémar de Monteil'in de aralarında bulunduğu Toulouse Kontu Raymond de Saint Giles komutasındaki Fransızlar; Flandre Kontu II. Robert ile kuzeni İngiltere

6 Anna Komnena, *The Alexiad* (çev. Elizabeth A.S. Dawes), Cambridge, Ontario 2000, s. 10; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası* (çev. Bilge Umar), İnkılâp kitabevi, İstanbul 1996, s. 23-24; İbn Bibi, a.g.e., Aynı yer.

7 Güray Kırpık, "Haçlılar", Gazi Ü. SBE., Ankara 2005 (Yayımlanmamış Doktora Tezi), s. 19, 24; Işın Demirkent, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, TTK yayını, Ankara 1996, s. 20.

8 Bu Haçlı ordusunun sayısı hakkında bilgi için bkz. Anna Komnena, *The Alexiad*, s. 178; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, s. 305-306.

9 Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem* (çev. Rosalind Hill), Clarendon Press Oxford, London 1962, s. 2-5; Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*, Anonim Haçlı Tarihi (çev. Ergin Ayan), Selenge yayını, İstanbul 2013, s. 52-54; Işın Demirkent, a.g.e., s. 21-23.

Kralı'nın kardeşi Normandia Dükü Robert Curthose ve eniştesi Champagne Kontu Etienne de Blois idaresindeki Kuzey Fransız ve İngiliz ordularıdır. Bu Haçlı orduları İznik'i ele geçirmek amacıyla 6 Mayıs 1097'de şehre ulaşmışlardır.¹⁰ Kaynaklarda ordu sayıları hakkında farklı bilgiler bulunmakla birlikte verilen rakamlar oldukça abartılıdır. Ayrıca Haçlı ordularında askerlerin yanı sıra kadın, çocuk ve din adamlarının da bulunduğu bilinmektedir.¹¹

Haçlıların İznik Kuşatması Esnasında Türkiye Selçuklularının Bizans ile Yürüttüğü Diplomasi

İmparator Alexios Komnenos, Haçlılara yardım etmek amacıyla Manuel Butumites komutası altındaki bir Bizans birliğini onlarla birlikte gönderdi. Esasen imparatorun amacı, Haçlılardan habersiz İznik garnizonundaki Türkleri ikna ederek şehrin kan dökülmeden Bizans'ın eline geçmesini sağlamaktı. Haçlıların İznik'i kuşatması üzerine kaledeki Türkler, sultana haber göndererek ondan yardım istediler. Bu esnada Malatya kuşatmasında bulunan sultan kuşatmayı kaldırarak karısı, çocukları ve hazinesinin bulunduğu İznik'e doğru harekete geçti.¹²

Sultan I. Kılıç Arslan'ın, on bin kişilik okçu birliği önden atlarıyla İznik vadisine doğru ilerleyerek kale duvarının güneyinde konuşlanmış olan Kont Raymond'un kuvvetlerine hücum etti.¹³ Ancak başarılı olamayarak sultanın liderliğindeki büyük Selçuklu ordusunu beklemek üzere geri çekildiler. Öncü kuvvetlerinin ardından İznik'e ulaşan sultanın ordusunda yaklaşık elli bin kişilik süvari bölüğüyle birlikte Emir Buldacı, Emir Karaca, Emir Lâçin, Emir Ömer ve Emir Murad gibi ünlü Selçuklu Beyleri de yer almaktaydı.¹⁴ Ancak sultanın ordusu, Kont Raymond ve Baudouin de Boulougne'nin kuvvetleri

10 Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana (1095-1127)* (yay. Heinrich Hagenmeyer), Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg 1913, s. 155-161; Fulcherius Carnotensis, "Fulcherius Carnotensis Birinci Haçlı Seferi Vakayinamesi (Fulcheri Carnotensis Historia Hierosoly Mitana)", (haz. Mukadder Yıldız), *İstanbul Ü. SBE., İstanbul 1999* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 20-24; Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak Kudüs Seferi* (çev. İlcen Bihter Barlas), IQ Kültür Sanat yayını, İstanbul 2009, s. 56-58; Işın Demirkent, "İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması (6 Mayıs-19 Haziran 1097)", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 25-26.

11 Haçlı ordularının sayısı hakkında bilgi için bkz. Âzîmî, *Azîmî Tarihi Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H. 430-538=1038/39-1143/44)* (çev. Ali Sevim), TTK yayını, Ankara 2006, s. 36; Willermus Tyrensis, *A History of Deeds Done Beyond the Sea* (çev. Emily Atwater Babcock, A. C. Krey), Columbia University Press, New York 1943, s. 151; Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar* (çev. Ergin Ayan), C. 1, Ötüken neşriyat, İstanbul 2016, s. 112.

12 Işın Demirkent, "İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması (6 Mayıs-19 Haziran 1097)", s. 29-30; İbrahim Halil Er, *Cennet Doğu'da Bir Yerdedir/Haçlı Seferlerinin Değişen Yüzü*, Elips kitap, Ankara 2006, s. 81.

13 Albertus Aquensis, *Albert von Aachen Geschichte des ersten Kreuzzuges* (çev. Herman Hefele), C. 1, Eugen Diederichs, Jena 1923, s. 68; Albertus Aquensis, *Albert of Aachen Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem* (çev. Susan B. Edgington), Clarendon Press Oxford, New York 2007, s. 107.

14 Güray Kırpık, a.g.t., s. 74; Necati Kotan, *Türk ve İslam Âlemine Karşı Haçlı Seferleri*, Kemal matbaası, Adana 1974, s. 31.

tarafından geri püskürtüldü.¹⁵ Diğer Haçlı liderlerinin de Selçuklu ordusuna saldırması üzerine sultan daha fazla kayıp vermemek adına dağlara çekildi. Bir süre sonra sultan, garnizondaki Türklere haber yollayarak; “*Gelecek için en iyi düşünceyle hareket edin*” demiştir. Çünkü sultan, garnizondakilerin Haçlılar tarafından öldürülmektense imparatorla anlaşarak İznik’i teslim edeceklerini biliyordu.¹⁶

Türkler, Manuel Butumites ile görüşerek, ondan imparatorun şehrin teslim edilmesi halinde canlarının bağışlanacağı ve sultanın ailesine zarar verilmeyeceği haberini alarak anlaşmayı kabul ettiler. Manuel Butumites, Tatikios’a haber göndererek Haçlıları sahte saldırıyla kandıracağını, onları bu nedenle gün doğana kadar oyalayarak surların dışında tutmasını istedi. Sonraki gün Haçlılar surlara saldırdığı anda Manuel Butumites, İznik Kalesi’nin üzerine imparatorluk bayrağını astı. Böylece İznik, Bizans tarafından 19 Haziran 1097 tarihinde ele geçirildi. Esirler arasında bulunan sultanın eşi, çocukları ve kız kardeşi önce İstanbul’a ardından İzmir’e götürülseler de daha sonra imparator tarafından fidyeye alınmadan serbest bırakıldılar.¹⁷

1097 Yılı Haçlı Seferi’nde Sultan I. Kılıç Arslan’ın Diğer Türk Devlet, Beylik ve Emirleriyle Kurduğu İttifak Diplomasisi ve Dorylaion Savaşı’nın Sonuçları

Sultan I. Kılıç Arslan, İznik’i kaybetmesinin ardından 1097 yılı Haçlı Seferi’ne katılan orduların, silah ve teçhizatlarının sayıca fazla, askerlerinin zırhlı, miğferli ve kalkanlı olması nedeniyle onları yıpratmanın zor olduğunu biliyordu. Ayrıca Haçlı ordularının düzenli olmaları ve komutanlar tarafından idare edilmelerinden dolayı onlarla tek başına mücadele etmesinin mümkün olmadığını da farkındaydı. Sultan bu nedenle Anadolu içindeki ve dışındaki Türk devlet, beylik ve emirleriyle ittifak diplomasisine girişti.

Sultan I. Kılıç Arslan, İznik’i kurtaramayacağını anlayıp geri çekilmesinin ardından ordusunu kuvvetlendirmek amacıyla Dânişmend Gazi ile aralarındaki Malatya meselesi nedeniyle yaşanan husumeti sonlandırmak ve Haçlılara karşı onunla ittifak kurmak amacıyla doğuya doğru harekete geçti. Sultan, Haçlı ordularının durumunu haberdar etmek ve onlara karşı yardım istemek amacıyla bir elçisini Dânişmend Gazi’nin yanına Niksar’a gönderdi.¹⁸ Sultanın, Dânişmend Gazi’yi kendi tarafına çekmesinde aralarındaki akrabalık bağının etkisi elbette vardır.¹⁹ Ancak bu durum onu ikna etmek için yeterli

15 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 1, s. 69; Albertus Aquensis, a.g.e., Aynı yer.

16 Anna Komnena, *The Alexiad*, s. 191-192; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt’in Sonrası*, s. 326.

17 İbnü’l-Adîm, *Zübdetü’l-Haleb Min Târîhi Haleb’de Selçuklular (H. 447-521=1055-1127)* (çev. Ali Sevim), TTK yayını, Ankara 2014, s. 85; Anna Komnena, *The Alexiad*, s. 193-194; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt’in Sonrası*, s. 328-329.

18 Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi: Kutsal Toprakların Davetsiz Misafirleri* (çev. Fikret İşıltan), C. 1, Nokta kitap, İstanbul 2005, s. 176; Sefer Solmaz, “Dânişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları”, Selçuk Ü. SBE., Konya 2001 (Yayımlanmamış Doktor Tezi), s. 71-72.

19 Tamara Talbot Rice, *The Seljuks in Asia Minor, Anadolu Selçuklu Tarihi* (çev. Tuna Kaan

değildir.²⁰ Zira aralarında Malatya'yı alarak Anadolu'daki üstünlüğü ele geçirmek için büyük bir rekabet yaşanmaktaydı. Nitekim Dânişmend Gazi'nin, 1085 yılında Malatya'yı kuşatıp alamaması, ardından sultanın onlardan evvel burayı ele geçirmek için 1097 yılının ilkbaharında Malatya'yı kuşatması ancak Haçlıların İznik'i kuşatması üzerine geri dönmek zorunda kalması bu durumu kanıtlar niteliktedir.²¹ Dânişmend Gazi'nin, Haçlı ordularının Türklerle zarar vererek onları Anadolu'dan atma düşüncesi taşıdıklarını bilmesi, kendi ülkesine zarar vereceklerinden endişe duyması, bu orduların İslamiyet'e karşı olmaları, İslam'daki gaza ve cihat anlayışı gibi nedenlerden dolayı Sultan I. Kılıç Arslan'ın yardım teklifini kabul ettiğini söylemek yanlış olmaz.

Dânişmendnâme'de; Dânişmend Gazi'nin dindar biri olduğundan söz edilmektedir. Yukarıda saydığımız nedenlere ek olarak onun bu özelliğinin de, sultanın talebini yerine getirmesinde etkili olduğu söylenebilir. Nitekim Türkler, Haçlılara karşı “dini bir savaş”, diğer bir deyişle “Hilâl-Salip mücadelesi” gerçekleştirecekti. Bundan dolayı bu iki ülkenin birbirleriyle olan rekabeti geçici bir vakte kadar sona erdirerek Haçlılara karşı beraber hareket etmeye karar verdikleri görülmektedir.²² Bunun yanı sıra sultan, Kayseri Emiri Hasan Bey, Harran Emiri Karaca, Halep Selçuklu Meliki Rıdvan ve Dımaşk Emiri Tuğtekin'den kendisine yardım etmek üzere asker talebinde bulunmuştur.²³

Fulcherius Carnotensis'e göre; “sultanın ordusunda, Emir Karaca, Emir Atsız başta olmak üzere birçok emir, İranlılar ve otuz günlük mesafeden gelenler de” bulunmaktadır.²⁴ Bu bilgiden Emir Karaca, Emir Atsız ve birçok Türk Emiri'nin, sultanın ittifak teklifini kabul ederek onunla birlikte Haçlılara karşı savaştığı anlaşılmaktadır.

Willermus Tyrensis'in eserinde; Sultan I. Kılıç Arslan'ın, Haçlıların Anadolu'ya gelişini çok önceden haber aldığı ve kendisine müttefik bulmak amacıyla doğuya doğru harekete geçerek diğer bölge beylerinden yardım istediği ifade edilmiştir. Ayrıca onun, kimi zaman ikna veya rica ederek, kimi zamanda para ödeyerek, İran ve çevresindeki şehirlerden çok sayıda askeri

Taştan), Nobel Akademik yayını, Ankara 2015, s. 53.

20 Dânişmend Gazi'nin, Alp Arslan'ın kızıyla veya babası Dânişmend Taylu'nun, Alp Arslan'ın kız kardeşiyle evli olduğu rivayet edilmektedir. Başka bir rivayete göre ise; Süleymanşah'ın babası Kutalmış, Dânişmend Taylu'nun kızıyla veya Dânişmend Gazi, Kutalmış'ın kızı yani Süleymanşah'ın kız kardeşiyle veyahut Dânişmend Gazi'nin oğlu Emir Gazi, Kutalmış'ın kızıyla evlidir. Bkz. Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi* (çev. Ömer Rıza Doğrul), C. 1, TTK yayını, Ankara 1999, s. 331-332; Muharrem Kesik, “Cenâbî'ye Göre Dânişmendliler”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, Sayı: 4, Nisan 2001, s. 252; Sefer Solmaz, a.g.t., s. 21-24; Osman Turan, a.g.e., s. 99.

21 Gregory Abû'l-Farac, a.g.e., C. 1, Aynı yer; Işın Demirkent, a.g.e., s. 23-24; Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (çev. Hrant D. Andreasyan), TTK yayını, Ankara 2000, s. 187.

22 Sefer Solmaz, a.g.t., s. 72.

23 Işın Demirkent, a.g.e., s. 28-29; Osman Turan, a.g.e., s. 130-131.

24 Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana (1095-1127)*, s. 192-193; Fulcherius Carnotensis, a.g.t., 42; Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak Kudüs Seferi*, s. 68-69.

ordusuna kattığı belirtilmiştir.²⁵ Ancak sultanın, Haçlıların İznik kuşatması-na Malatya seferindeyken hazırlıksız yakalandığı bilinmektedir.

Gesta Francorum'a göre; "sultanın ordusu, Türkler, İranlılar, Araplar, Pavlikiyanlar, Müslümanlar, Agulanlar ve Paganlardan" oluşmaktadır.²⁶ Buradan anlaşılacağı üzere, sultanın yardım isteği farklı milletler tarafından kabul görmüş, ona ve ordusuna destek vermek üzere birçok asker, Türkiye Selçuklu ordusuna katılmıştır. Böylelikle sultanın Türkiye Selçuklu ordusunu kuvvetlendirmek amacıyla gerekli siyasi hamleleri gerçekleştirerek başarılı bir diplomasi yürüttüğü anlaşılmaktadır.

Albertus Aquensis'in verdiği bilgiye göre; Sultan I. Kılıç Arslan, İznik şehrini kaybettiği andan itibaren Antakya, Tarsus, Halep ve diğer Rum şehirlerinden yardım kuvvetlerini bir araya getirmiştir.²⁷ Ancak dönemin diğer önemli kaynaklarının ortak kanısına göre, Halep'ten gelen kuvvetler sultanın ordusuna katılmadan savaş başlamıştır.

Bizans ve diğer Hıristiyan kaynaklarında Sultan I. Kılıç Arslan'ın ordusunun sayısı ile ilgili verilen bilgiler hem farklı hem de abartılıdır.²⁸ İslam kaynaklarında bu Haçlı Seferi'ne katılan Türk ordusunun sayısı hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır; ancak verilen bilgilerden Türk ordusunun bir hayli güçlü olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Sultan I. Kılıç Arslan'ın İznik'i ve Dorylaion Savaşı'nı kaybetmesinin en büyük nedeni Haçlıların sayıca kendilerinden fazla ve donanımlı olmalarıdır. Bu nedenle Bizans ve diğer Hıristiyan kaynaklarında verilen ordu sayıları gerçeği yansıtmamaktadır.

Sultan I. Kılıç Arslan'ın ordusuna yardımcı kuvvetlerin tamamı katılmadan 1 Temmuz 1097 tarihinde Dorylaion Savaşı meydana gelmiştir. İznik'ten Dorylaion'a doğru iki grup halinde ilerleyen Haçlı ordularının ilk grubunu müttefik Türk ordusu imha etmek üzereyken, liderleri Bohemund'un bir ulakla arkadaki Haçlı ordusuna haber göndermesi üzerine savaş meydanına gelen ikinci ordu, Türklerin tüm müdahalelerine rağmen ilk orduyla birleşmiştir. Bu nedenle çok sayıda askerini kaybeden sultan, daha fazla zayıt vermeme adına ordusuyla dağlara çekilmiştir.²⁹ Ardından Haçlıları yıpratmak amacıyla onların istikametlerinde bulunan su kuyularını ve tarım arazilerini kullanılamaz hale getirmiştir. Sultanın bu askeri taktiği üzerine zorlukla ilerleyen Haçlılar, müttefik Türk kuvvetleriyle Eber (Ebraike) Gölü,

25 Willermus Tyrensis, a.g.e., s. 153; Willermus Tyrensis, a.g.e., C. 1, s. 116.

26 Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, s. 20; Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*, Anonim Haçlı Tarihi, s. 73.

27 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 1, s. 84; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 131.

28 Türk ordusunun sayısı hakkında bilgi için bkz. Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, s. 20, 22; Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*, Anonim Haçlı Tarihi, s. 73, 75; Anna Komnena, *The Alexiad*, s. 196; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, s. 332; Urfalı Mateos, a.g.e., s. 190; Willermus Tyrensis, a.g.e., s. 173; Willermus Tyrensis, a.g.e., C. 1, s. 133.

29 Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, s. 18-21; Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*, Anonim Haçlı Tarihi, s. 71-74; Işın Demirkent, a.g.e., s. 29-30.

Sultandağı'na (Augustopolis) yakın bir mevkide ve Ereğli'de (Herakleia) yeniden karşılaşmış ancak Türkler her defasında sayıca az olmaları nedeniyle geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Ereğli'de, Tancred ve Baudouin de Boulougne ana Haçlı ordusundan ayrılarak Çukurova'ya doğru ilerlemişlerdir.³⁰ Niğde (Tyana) yakınlarında ana Haçlı ordusuyla karşılaşan Kayseri Emiri Hasan Bey, 5 Eylül 1097 tarihinde şehit olmuştur.³¹ Görüldüğü üzere iki Haçlı ordusu arasında diplomasi yoluyla haberleşme sağlanmasa muhtemelen müttefik Türk ordusu savaşı kaybetmeyecek, iki orduyu da ayrı ayrı yok etmeyi başaracaktı. Ancak kurulan bu diplomatik ilişki sayesinde iki Haçlı ordusu arasında birlik sağlanmış, Haçlıların sayıca fazla olmasından ve Sultan I. Kılıç Arslan'ın diğer Türk devlet, beylik ve emirleriyle diplomatik ilişkiler kurmada gecikmesinden dolayı yardımcı Türk kuvvetlerinin geç gelmesi gibi nedenler yüzünden Haçlılar savaşı kazanabilmiştir.

Yukarıdaki görüşümüzü destekler mahiyette olan devrin önemli kaynaklarından edindiğimiz bilgilere göre, Sultan I. Kılıç Arslan'ın, Melik Rıdvan ve Emir Tuğtekin'den talep ettiği yardımcı kuvvetlerin müttefik Türk ordusuna katılmadan savaşmak durumunda kaldığı anlaşılmaktadır.³² Zira sultanın savaşın sona ermesiyle birlikte dönüş yolundayken Selçuklu ordusuna katılmaları için gönderilen Suriyeli Türklerden meydana gelen bir kuvvetle karşılaştığı bilgisi bu yardımcı kuvvetlerin Melik Rıdvan ve Emir Tuğtekin tarafından gönderildiğini kanıtlamaktadır.

Türkiye Selçuklu ordusuna yardım için gelen on bin kişilik birlikte yer alan bu askerler, sultana neden geri çekildiğini sormuşlardır. Sultan: *“daha önce bütün Haçlıları yenilgiye uğratarak kalanları esir ettiğini, bu yeni gelenleri de yenilgiye uğratarak esir edeceğini düşündüğünü; ancak onların dağ, tepe ve vadileri dolduracak kadar sayıca fazla, miğferli, zırhlı ve mızraklı olmaları nedeniyle okların onlara etki etmediğini, bu Haçlıların pek çok kişiyi öldürdüklerini ve çok kayıp verdiklerini dolayısıyla bu gelen yardımcı kuvvetlerle karşılaşarlarsa hepsini öldüreceklerini”* söylemiştir. Bunun üzerine gelen bu yardımcı kuvvetler geri çekilerek Anadolu'ya dağılmışlardır.³³ Anlaşıldığı üzere diplomasi yoluyla kurulan ittifak başarılı olmuş olsa da bu kuvvetler savaşa yetişememişlerdir.

Sultan, 1097 yılı Haçlı Seferi neticesinde başkentini, servetini, çok sayıda emirini ve askerini kaybederek, İç Anadolu'ya kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu Haçlı Seferi'nin ardından Baudouin de Boulougne tarafından 10 Mart 1098 tarihinde Urfa'da, Bohemund tarafından 3 Haziran 1098 tarihinde Antakya'da, Dük Godofroi de Bouillon tarafından 15 Temmuz

30 Anna Komnena, *The Alexiad*, Aynı yer; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, s. 332-333; Işın Demirkent, a.g.e., s. 31-32.

31 Güray Kırpık, a.g.t., s. 83.

32 Işın Demirkent, a.g.e., s. 29.

33 Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem*, s. 22; Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum*, Anonim Haçlı Tarihi, s. 75.

1099 tarihinde Kudüs'te ve Bertrand tarafından 12 Temmuz 1109 tarihinde Trablusşam'da Haçlı Kontlukları kurulmuştur.³⁴

1101 Yılı Haçlı Seferi Ordularının İstanbul'a Gelişi ve Sultan I. Kılıç Arslan'ın Diğer Türk Devlet, Beylik ve Emirleriyle Kurduğu Diploması Trafığı

Avrupalıların, kurulan Haçlı Kontlukları'nın sürekliliğini sağlamak için insan gücüne ihtiyaç duymaları ve Bohemund'un Dânişmend Gazi tarafından esir edilmesi, 1101 yılı Haçlı Seferleri'nin meydana gelmesine neden olmuştur. Bu sefere katılan birinci ordu: Milan Başpiskoposu Anselm de Buis'in komutasındaki Lombardlar, Kont Etienne de Blois'in idaresindeki Fransızlar ile Marşal Konrad komutasındaki Almanlardan oluşmaktaydı. İkinci ordu: Nevers Kontu II. Guillaume'nin idaresindeki Fransızlardan; üçüncü ordu: Aquitain Dükü ve Poitu Kontu olan IX. Guillaume'nin idaresindeki Fransızlar ve Bayern Dükü IV. Welf'in komutasındaki Almanlardan meydana gelmekteydi. Ayrıca bu Haçlı ordusunda Dük Hugue de Vermandois ve Salzburg Başpiskoposu Thiemo ile Avusturya Markgrafı'nın annesi Markiz Ida da bulunmaktaydı.³⁵

Dönem kaynaklarında ordu sayıları hakkında farklı bilgiler bulunmakta olup üç Haçlı ordusu da birbirinden bağımsız olarak ard arda Anadolu'ya gelmiştir.³⁶ Lombard ordusu 1101 yılının mart ayında İstanbul'a gelmiş ve 21 Nisan'dan birkaç gün sonra Boğaz'ı geçerek İzmit'te kamp kurmuştur. Mayıs ayı başında İstanbul'a ulaşan Kont Etienne de Blois idaresindeki Fransız Haçlı ordusuyla bu orduya yolda katılan Marşal Konrad'ın liderliğindeki Almanlardan oluşan Haçlı birliği boğazdan geçerek Lombard ordusunun kamp yaptığı yere gelmiştir. İkinci ve üçüncü Haçlı orduları ise 1101 yılının haziran ayında İstanbul'a ulaşmışlardır.³⁷

Sultan I. Kılıç Arslan, 1097 yılı Haçlı Seferi'nin ardından Büyük Selçuklu Devleti ile diploması yoluyla iletişime geçmiştir.³⁸ O, Haçlıların dev-

34 Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi* (çev. Ömer Rıza Doğrul), C. 2, TTK yayını, Ankara 1999, s. 339-341, 350; Par René Grousset, *Les Croisades*, Presses Universitaires de France, Paris 1960, s. 33-34, 40; Sefer Solmaz, a.g.e., s. 74-76.

35 Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Seferleri", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 132, 135, 164; İbrahim Halil Er, a.g.e., s. 105-106; Sefer Solmaz, a.g.t., s. 77.

36 Haçlı ordularının sayısı hakkında bilgi için bkz. Kerîmü'd-din Mahmud Aksarâyî, a.g.e., s. 20; Albertus Aquensis, *Albert von Aachen, Geschichte des ersten Kreuzzuges* (çev. Herman Hefele), C. 2, Eugen Diederichs, Jena 1923, s. 78, 96, 102; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 593, 595, 619, 627; Ekkehard Uraugiensis Abbatis, *Hierosolymita* (yay. Heinrich Hagenmeyer), Fr. Fues'sche Sortiments-Buchhandlung, Tübingen 1877, s. 225-226; Anna Komnena, *The Alexiad*, s. 205; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, s. 346; Urfalı Mateos, a.g.e., s. 216-217.

37 Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Seferleri", s. 137-138, 165; Steven Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi: Kudüs Krallığı ve Frank Doğu (1100-1187)* (çev. Fikret Işıltan), C. 2, TTK yayını, Ankara 1992, s. 15-17.

38 Reşat Ekrem'in eserinde; Sultan I. Kılıç Arslan'ın İznik'in ele geçirilişinden önce Sultan Berkyaruk'tan yardım talep ettiği; ancak onun bu sırada kardeşinin oğluyla taht kavgası yaptığı için az sayıda askerini gönderebildiği ve bu nedenle sultanın başkenti İznik'i

letine verdiği hasarı bildirmek ve yardım istemek üzere Emir Buldac'ının önderliğindeki elçilik heyetini, Büyük Selçuklu Sultanı Berkyaruk'a göndermiştir. Sultan I. Kılıç Arslan mektubunda; başkenti İznik ile hâkimiyetindeki birçok yeri terk ettiğinden, karısının ve iki oğlunun esir edildiğinden ve Antakya'ya kadar izlendiğinden bahsederek Sultan Berkyaruk'tan asker talep etmiştir. Bu durum üzerine Sultan Berkyaruk; dünyadaki milletlerden hiçbirinin Türklere bu denli kötülük yapmaya gücünün yetmeyeceğini ifade etmiştir. Büyük Selçukluların ünlü kumandanlarından biri olan Emir Kürboğa ise Sultan I. Kılıç Arslan'ın, Pierre l'Hermite'in ordusunu yok ettiğini dile getirerek onun yardım istemesine şaşırıldığını söylemiştir. Ancak Sultan I. Kılıç Arslan, 1097 yılı Haçlı ordularının zırhlı, kalkanlı ve sayıca fazla olduğunu, piyade ve süvarilerden meydana geldiklerini, bu orduyu kolaylıkla yok ederek başkentini ve ailesini kurtarabileceğini sandığını; ancak askerlerini, memleketlerini ve hazinesini kaybettiğini belirtmiştir.³⁹

Sultan I. Kılıç Arslan, Haçlı ordularının, Antakya Prinkepsi Bohemund'u ve yeğeni Salerno Kontu Richard'ı esaretten kurtarmak amacıyla Anadolu'ya geldiğini bildirmek üzere Mengücek Gazi, Meyyafarikin Emiri Ziyadeddin Muhammed, Bitlis Emiri Togan Arslan, Amid Emiri İnaloğlu Fahrüddeve İbrahim Bey, Hani Emiri Şahrüh, Siirt Emiri Kızıl Arslan, Dımaşk Selçuklu Meliki Dukak, Haleb Selçuklu Meliki Rıdvan, Harran Emiri Karaca, Türk Emiri Agymith⁴⁰, Artukoğlu Sökmen ve Belek Gazi ile diplomatik ilişkiler kurarak, elçiler aracılığıyla gönderdiği mektuplarda durumun vahametini bildirmiş ve onları yardıma çağırmıştır. Ayrıca Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi'ye de bir mektup göndererek; Anadolu'ya yeniden Haçlı ordularının geldiğini, Haçlıların hedefinde bu sefer yalnızca Türkiye Selçuklularının değil, Dânişmendli Beyliği'nin de bulunduğunu, Haçlıların Niksar'a doğru ilerleyerek Bohemund'u ve yeğeni Richard'ı kurtarmak istediklerini belirtmiştir.⁴¹

Aksarâyî'nin kaydına göre; Haçlı orduları yüz yirmi bin asker ve mü-kemmel savaş araç gereçleriyle Müslüman kentlerine saldırmışlardır.⁴² Eserin devamında Haçlıların, Dânişmendli topraklarına doğru harekete geçmeleri nedeniyle, Dânişmend Gazi'nin; Mardin, Meyyafarikin ve Amid Emirlerine, Harput Emiri Çubukoğlu Mehmed Bey'e, Erzincan ve Divriği Meliki Mengücek Gazi'ye elçiler aracılığıyla gönderdiği mektuplarda: "*Büyük bir düşman*, Müslümanların üzerine gelmektedir. Eğer hep birlikte yar-

kaybettiği belirtilmiştir. Bkz. Reşat Ekrem, *Selçuk Tarihi Bizanslılar Alp Aslan ve -Kılıç Arslan ve Haçlılar*, Muallim Ahmet Halip kitaphanesi, İstanbul 1933, s. 43.

39 Yasemin Aktaş, a.g.t.,s. 62; Osman Turan, a.g.e., s. 133.

40 Agymith: Bu Türk Beyinin kimliği belli değildir. Bkz. Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Seferleri", s. 168.

41 Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Ordularına Karşı Mücadelede Selçuklu-Dânişmendli İşbirliği", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 181-182; Necati Kotan, a.g.e., s. 50.

42 Eserde Haçlı ismi zikredilmeyip tüm saldırıların Rum İmparatoru Ermiyanos tarafından yapıldığı ifade edilmektedir. Bkz. Kerimü'd-din Mahmud Aksarâyî, a.g.e., Aynı yer.

dıma gelmezseniz, bu fitne uzaklaştırılmadığı gibi fazlaşır. İslam'a büyük zarar ve ziyan verir, (bu zarar ve ziyan) her tarafa yayılır"⁴³ mesajını verdiği ve diplomasi yoluyla onlardan yardım istediği anlatılmıştır.

Müneccimbaşı'nın eserinde; Haçlıların, Dânişmendli ülkesine yürüdüğü, onların Ankara'yı (Ankyra) aldıktan sonra Kayseri'yi (Kaisareia) kuşattıkları, bu durum üzerine Dânişmend Gazi'nin Sultan I. Kılıç Arslan ve çevredeki diğer Müslüman hükümdarlardan diplomasi yoluyla elde ettiği destek kuvvetlerle Haçlıları mağlup ettiği anlatılmaktadır.⁴⁴

Aksarâyî'nin verdiği bilgiye göre; Dânişmend Gazi, Sultan I. Kılıç Arslan'a bir elçiyle gönderdiği mektubunda: "*Kürtlerin de harekete geçip yardıma geleceğini; Yüce Tanrı'nın kendisine zafer bağışlaması durumunda masraflarının karşılığında ona, ganimetin beşte birinden başka yüz bin dinar ödeyeceğini; ayrıca Elbistan'la birlikte kızını ona vererek akrabalık bağıını yenileyeceğini*" söylemiştir.⁴⁵ Sultan I. Kılıç Arslan'ın Haçlılara karşı yardım isteğine Dânişmend Gazi'den başka daha önce Haçlılarla mücadele ettikleri için durumun vahametini bilen Melik Rıdvan, Emir Karaca ve Belek Gazi de kayıtsız kalmayarak hemen harekete geçmişlerdir.⁴⁶

Aksarâyî'nin eserinde; Sultan I. Kılıç Arslan'ın, İslam'daki cihat algısı gereği bölgedeki emirlerle beraber kendi ordusu için asker toplayarak, Haçlıların üzerine yürüdüğü, kırk bin kişinin Türk kuvvetlerine katıldığı, Zara civarında Haçlılarla karşı karşıya gelen müttefik Türk ordusunun onları yenilgiye uğratarak çoğunu öldürdüğü anlatılmıştır. Bu olayın akabinde Haçlıların büyük bir ordu toplayarak Çankırı (Gangra) ve Ankara'ya geldiklerinde, bu iki şehirde Sultan Alp Arslan'ın soyundan gelen iki emirin bulunduğu, Haçlıların bu şehirleri kuşattığı ve Müslümanların yardım istemesi üzerine çevredeki emirlerin Sultan I. Kılıç Arslan'ın ordusuna katıldıkları belirtilmiştir. Daha sonra müttefik Türk ordusunun, Haçlıların üzerine doğru harekete geçtiği, bu sırada Haçlıların Çankırı'yı ele geçirdikleri ve çok sayıda insanı öldürerek etrafı yağmaladıkları; ancak Sultan I. Kılıç Arslan'ın Haçlıları hezimete uğratarak Çankırı ve Ankara'yı kurtararak başkenti Konya'ya döndüğü ifade edilmiştir.⁴⁷

Âzîmî'nin kaydına göre; Sultan I. Kılıç Arslan ile Dânişmend Gazi'nin komutası altındaki müttefik Türk ordusu, Haçlıları büyük bir yenilgiye uğratmıştır.⁴⁸

43 Kerîmü'd-din Mahmud Aksarâyî, a.g.e., Aynı yer.

44 Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi II, Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, C. 2, Akademi Kitabevi, İzmir 2001, s. 152.

45 Ancak Haçlıların yenilgiye uğratılmasının ardından Dânişmend Gazi'nin savaştan önce verdiği sözleri tutmaması üzerine sultanla arasının bozulduğu bilinmektedir. Bu konu hakkında detaylı bilgi için bkz. Kerîmü'd-din Mahmud Aksarâyî a.g.e., s. 20-21; Münecimbaşı Ahmed b. Lütfullah, a.g.e., Aynı yer.

46 Emrullah Kaleli, "Anadolu Selçuklu Devri Türk-Haçlı Münasebetleri (1096-1192)", SDÜ. SBE., Isparta 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), s. 111.

47 Kerîmü'd-din Mahmud Aksarâyî, a.g.e., s. 21-22.

48 Âzîmî, a.g.e., s. 39.

Urfalı Mateos'un eserinde; Sultan I. Kılıç Arslan'ın, Haçlıların geldiğini öğrenince Dânişmend Gazi'ye ve diğer Türk emirlerine mektuplar yazarak bu durumu bildirdiği, büyük bir ordu toplayıp Haçlıların üzerine yürüyerek onlardan üç yüz bin askeri öldürdüğü ve Dük IX. Guillaume'nin dört yüz süvariyle birlikte Antakya'ya kaçtığı anlatılmıştır.⁴⁹

Willermus Tyrensis'e göre; İmparator Alexios Komnenos, Haçlıların gelişini Türklere mektuplar yazıp ulaklar yollayarak haber vermiş ve onlara bu derece büyük bir ordunun ülkelerinden geçmesini engellemeleri gerektiğini söylemiştir. Bunun üzerine Türkler, doğudan diplomatik girişimlerle asker toplayarak, düzenli olmayan ve birbirinden ayrı hareket eden ilk Haçlı ordusundan, bir günde elli bin kişiden fazla sayıda insanı öldürmüştür.⁵⁰

Fulcherius Carnotensis'in verdiği bilgiye göre; Sultan I. Kılıç Arslan, 1101 yılı Haçlı Seferi ordularını yanındaki çok sayıda Türk ile birlikte yenilgiye uğratmış; ancak Haçlı birlikleri birbirinden ayrı hareket ettikleri için onların hepsini öldürememiştir. Ayrıca sultanın, Haçlıları aç ve susuz bırakması ve Türk okçularının Haçlıların artçılarına saldırması sonucunda onlardan yüz binden fazla kişi ölmüştür. Bunun üzerine Dük IX. Guillaume Antakya'ya kaçmış, Dük Hugue ölmüş, sağ kalanlar ise Kudüs'e doğru yollarına devam etmişlerdir.⁵¹

Albertus Aquensis'e göre; Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi, Emir Karaca ve Melik Rıdvan'ın liderliğindeki müttefik Türk ordusunda yaklaşık yirmi bin okçu bulunuyordu. Bu ordu, ilk Haçlı ordusunu Merzifon yakınlarında yenilgiye uğratarak onlardan yüz altmış bin kişiyi öldürdükten sonra, Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi ve Belek Gazi Sinop'tan (Sinope) kaçanları takip etmiştir. Daha sonra onlar, Konya'ya varan ikinci Haçlı ordusuna saldırarak kaçmayı başaran yedi yüz kişi dışındaki bütün Haçlı ordusunu öldürmüşlerdir. Ardından Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi, Emir Karaca ve Türk Emir'i Agymith, üçüncü Haçlı ordusuna karşı Ereğli'de pusula kurarak binlerce Haçlıyı yok etmeyi başarmışlardır.⁵² Burada verilen bilgiler sultanın diplomasi yoluyla iletildiği yardım teklifini Dânişmend Gazi, Emir Karaca, Melik Rıdvan, Belek Gazi ve Türk Emiri Agymith'in kabul ettiklerini ortaya koymaktadır. Öte yandan Türk ve İslam kaynaklarında yer alan bilgilerden de Sultan I. Kılıç Arslan'ın zaferinde diplomasinin çok önemli bir payı olduğu anlaşılmaktadır.

49 Urfalı Mateos, a.g.e., s. 218-219.

50 Willermus Tyrensis, a.g.e., s. 432; ; Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçlı Kroniği II, Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fethine (1099-1143)* (çev. Ergin Ayan), C. 2, Gece kitaplığı, Ankara 2018, s. 83.

51 Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana (1095-1127)*, s. 430-433; Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak Kudüs Seferi*, s. 147-148.

52 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 2, s. 84-96, 98-100, 104-106; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 603-617, 621-623, 629-631.

1101 Yılı Haçlı Ordularının, Başarılı Bir Diplomasiyle Kurulan Müttefik Türk Ordusu Tarafından İmha Edilmeleri

Birinci Haçlı ordusu; Lombardların, Bohemund'u esir eden Dânişmendliler ile savaşmak için kuzeydoğu Anadolu'ya gitmek istemesi üzerine Fransız ve Alman Haçlı orduları onların bu kararına uymak zorunda kalarak İzmit'ten harekete geçti. Haçlılar 23 Haziran'da Ankara Kalesi'ni ele geçirip, Bizans'a teslim ederek Çankırı'ya kadar ilerlemeye devam ettiler.⁵³ Bu Haçlı ordusu Ankara'ya varmadan önce, sultan kuvvetleriyle birlikte kuzeye doğru ilerleyerek Çankırı'da Dânişmendli ordusuyla birleşti. Melik Rıdvan'ın ordusu ise yaklaşık bin km. yol kat ederek müttefik Türk ordusuna katıldı. Haçlılar, 1101 yılı temmuzunda Çankırı'ya ulaştılar da burayı ele geçiremeyeceklerini anlayarak Kastamonu'ya doğru ilerlediler.⁵⁴ Haçlılar 2 Ağustos'ta, Merzifon yakınlarında bir ovaya vardılar. Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi, Emir Karaca ve Melik Rıdvan'ın idaresindeki müttefik Türk ordusu aniden Haçlıların karşısına çıktı; ancak onları dağıtmayı başaramayınca geri çekildi. 5 Ağustos'ta Türkler, Haçlıların karşısına yeniden çıktı ve meydana gelen savaşta çok sayıda kayıp veren Haçlılar daha fazla dayanamayarak geri çekildiler. Haçlı liderleri canlarını kurtarmak için Sinop'a doğru kaçtılar.⁵⁵ Kont Raymond ve Tzitas az sayıdaki süvariyle birlikte Bafra (Paura) yolunu tercih ettiler. Haçlı liderleri İstanbul'a döndükten sonra deniz yoluyla Kudüs'e, Kont Raymond ise ordusunun kuşattığı Trablus'a gitti.⁵⁶

İkinci Haçlı ordusu; bu ordu bir önceki Haçlı ordusunun istikametinde ilerleyerek Ankara'ya vardı ve ardından Konya Kalesi'ne saldırdı; ancak ele geçirmeyi başaramayarak kamp yeri olan Ereğli'ye geri dönmek üzere yola çıktı. Yol boyunca susuzluk çeken Haçlı ordusuna başarılı bir diplomasiyle kurulmuş müttefik Türk ordusunun okçuları saldırdı. Tüm gün süren savaşın ardından Kont II. Guillaume ve şövalyeler Ermenek'e (Germanikepolis) kaçtılar. Buradaki Bizans valisi bu Haçlı liderlerine rehber olmaları için on iki ücretli Peçenek askeri verdi; ancak bu askerler Haçlıların mallarını yağmalayarak onları yarı yolda bıraktılar. Bu durum üzerine Kont II. Guillaume ile yanındakiler perişan bir şekilde ulaştıkları Antakya'da Tancred tarafından ağırlandıktan sonra Kudüs'e doğru yola çıktılar.⁵⁷

Üçüncü Haçlı ordusu; gemilerle İznik'e ulaşan bu Haçlı ordusu Konya'ya doğru harekete geçerek Akşehir'de (Philomelion) katliam yaptıktan sonra 5 Eylül'de Ereğli Irmağı'nın geçtiği Akgöl ovasına geldi. Haçlılar bu-

53 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 2, s. 79-80; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 595, 597; Emrullah Kaleli, a.g.t., s. 113-114.

54 Işın Demirkent, "1101 Yılı Haçlı Ordularına Karşı Mücadelede Selçuklu-Dânişmendli İşbirliği", s. 183-185; Steven Runciman, a.g.e., C. 2, s. 18.

55 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 2, s. 84-95; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 603-617.

56 Anna Komnena, *The Alexiad*, Aynı yer; Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası*, s. 347.

57 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 2, s. 97-102; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 619-625; Güray Kırpık, a.g.e., s. 92-93.

rada susuzluklarını giderirken karşılarına Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi, Emir Karaca ve Türk Emiri Agymith'ten oluşan müttefik Türk ordusu çıktı. İki ordu arasında meydana gelen savaşta Haçlı ordusundan çok sayıda kişi öldü. Clermont Piskoposu Auvergne William ve Dük IX. Guillaume yanındakilerle birlikte dağlara kaçtı. Onlar, Tarsus yakınlarında Longinath adındaki bir beldeye ulaştılar. Bu sırada Tarsus'da hüküm süren Bernard onlara yardımda bulundu. Kaçanlar arasında olan Dük IV. Welf birkaç hafta sonra ulaştığı Antakya'da Tancred tarafından iyi bir şekilde ağırlandı.⁵⁸ Başpiskopos Thiemo ölenler arasındaydı. Markiz Ida'nın durumu ise bilinmemektedir.⁵⁹

Böylece müttefik Türk ordusu büyük bir zafer kazanarak kendisinden sayıca çok fazla olan, 1101 yılı Haçlı ordularının liderleri hariç neredeyse tamamını imha etmeyi başarmıştır. Bu durum Türklerin, iyi diplomasi, doğru strateji ve taktik, açık ve belirgin bir amaç doğrultusunda beraber hareket ederek, kendilerinden sayıca çok üstün durumda olan düşmanları nasıl yok edebildiklerini ortaya koymaktadır.

Sonuç

1096 yılı Haçlı Seferi'ni kolaylıkla bertaraf eden Sultan I. Kılıç Arslan, 1097 yılı Haçlı Seferi'nde, devletin merkezi İznik'i kaybetmesi ve Haçlıların sayıca fazla olması sebebiyle onlarla tek başına meydan savaşı yapmanın zor olduğunu anlaması üzerine Dânişmend Gazi, Kayseri Emiri Hasan Bey, Haran Emiri Karaca, Haleb Selçuklu Meliki Rıdvan ve Dımaşk Emiri Tuğtekin ile diplomasi yoluyla iletişime geçerek onlardan Haçlılara karşı yardım talep etmiştir. Onun kurduğu bu başarılı diplomasi trafiği sayesinde birçok Türk Beyi bu yardım isteğini kabul etmiş ve müttefik Türk kuvvetleri, sultanın ordusuna katılmak üzere yola çıkmışlardır. Ancak Haleb ve Dımaşk Selçuklu Devletleri tarafından gönderilen askerler sultanın ordusuna katılmadan Dorylaion Savaşı meydana gelmiş ve bu nedenle müttefik Türk ordusu savaşı kaybetmiştir.

Suriye'den gelen yardımcı kuvvetlerin geç kalmaları Sultan I. Kılıç Arslan ile Melik Rıdvan ve Emir Tuğtekin arasında yürütülen diplomatik faaliyetlerin zamanında gerçekleştirilemediğini ortaya koymaktadır. Bu seferin Türkler açısından en olumlu tarafı sultanın sayıca fazla olan Haçlılara karşı gerilla taktiği uygulamaya başlayarak, onların yol güzergâhındaki kuyuları ve tarım arazilerini tahrip etmesi olmuştur. Böylece Haçlı ordularında açlık ve susuzluk nedeniyle ölümler meydana gelmiş, sağ kalanlar ise bir hayli bitkin olarak yollarına devam edebilmişlerdir. Bu iki durum sayıca fazla olan Haçlı ordularına karşı başarılı olunabilmesi için Türklerin aralarındaki ittifak diplomasisini doğru ve zamanında kurmasının elzem olduğunu, mücade-

58 Albertus Aquensis, a.g.e., C. 2, s. 104-106; Albertus Aquensis, a.g.e., s. 629, 631; Işın Demirkent, a.g.e., s. 44-46.

59 Steven Runciman, a.g.e., C. 2, s. 24.

Gaz

Akademik
Bakış
353
Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

lenin yalnızca savaşarak yapılmadığını, sayıca üstün olan Haçlı ordularının bertaraf edilebilmeleri için Türklerin diplomasi, strateji ve savaş taktiklerini doğru bir şekilde uygulamaları gerektiğini kanıtlar niteliktedir. Bu Haçlı Seferi sonucunda, Türkiye Selçuklu Devleti, İç Anadolu Bölgesi'ne kadar geri çekilerek, başkentini Konya'ya taşımak zorunda kalmış, Kudüs Müslümanlar tarafından kaybedilmiş ve buranın yanı sıra Urfa, Antakya ve Trablusşam'da Haçlı Kontlukları kurulmuştur.

Antakya Prinkepsi Bohemund'u esaretten kurtarmak ve kurulan Haçlı Kontlukları'ndaki insan ihtiyacını gidermek amacıyla 1101 yılı Haçlı Seferleri meydana gelmiş, Sultan I. Kılıç Arslan, Dânişmend Gazi, Mengücek Gazi, Meyyafarikin, Bitlis, Amid, Hani ve Siirt Emirleri, Emir Karaca, Melik Rıdvan, Dımaşk Selçuklu Meliki Dukak, Türk Emiri Agymith, Artukoğlu Sökmen ve Belek Gazi ile diplomasi yoluyla iletişime geçerek onlara elçiler göndermiş ve Haçlılara karşı ittifak talebinde bulunmuştur. Onun bu talebi Dânişmend Gazi, Emir Karaca, Melik Rıdvan, Türk Emiri Agymith ve Belek Gazi tarafından kabul görmüştür. Sultan birlikleriyle beraber yardımcı kuvvetlerin orduya katılması için Çankırı'ya çekilerek zaman kazanmaya çalışmış, Haçlılara karşı yol boyunca gerilla ve vur-kaç taktikleri uygulayarak onları yıpratmış, arkada kalan Haçlıları ok ve kılıç saldırılarıyla ortadan kaldırmıştır. Böylece müttefik Türk ordusu 1101 yılı Haçlı Seferi'ne katılan üç büyük Haçlı ordusunu sırasıyla Merzifon, Konya ve Ereğli'de yenilgiye uğratarak büyük bir başarı elde etmiştir.

1097 ve 1101 yılı Haçlı Seferleri'nde Sultan I. Kılıç Arslan'ın kurduğu diplomatik girişimlerin neticeye ulaşarak, ittifak taleplerinin diğer Türk melik ve emirleri tarafından kabul görmesini ve onların herhangi bir saldırıya karşı aralarındaki rekabeti bırakıp bütün tehlikelere karşı birlikte hareket ederek savaşmalarını, millî şuur ve inanç birliği ile açıklamak mümkündür. Zira yukarıda bahsi geçen Türk melik ve emirleri, Haçlı ordularına karşı verdikleri mücadelelerde, Türk millî birlik ve beraberliği ile Müslümanlıkta bulunan gaza ve cihat anlayışını en iyi şekilde yerine getirmişlerdir. Bu durum onların, söz konusu Türklük ve İslamiyet olunca aralarında ne kadar anlaşmazlık olursa olsun hepsini geride bırakarak yekvücut olabildiklerini ve mücadeleden asla vazgeçemediklerini kanıtlamaktadır. Neticede burada ele aldığımız 1097 ve 1101 yılında meydana gelen Haçlı Seferleri'nde, Sultan I. Kılıç Arslan'ın Anadolu'da beka mücadelesinde sergilediği cesaret, uyguladığı savaş, strateji ve taktik kadar hatta daha fazla diğer Türk devlet, beylik ve emirleriyle kurduğu diplomasinin etkili olduğu görülmektedir. Özellikle 1101 yılı Haçlı Seferi'nde, Anadolu'ya ardı ardına gelen Haçlı ordularına karşı savaş meydanında kazanılan büyük zaferlerin mimarı olan Sultan I. Kılıç Arslan'ın, bu muazzam başarılarında savaştan önce doğru ve zamanında kurduğu diplomasinin büyük bir payı olduğunu söylemek mümkündür.

Kaynaklar

Aksarâyi Kerimü'd-din Mahmud, *Müsâmeretü'l-Ahbâr* (çev. Mürsel Öztürk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.

AKTAŞ, Yasemin, *Türkiye Selçuklu Devleti'nin Diploması Tarihi*, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2015 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).

Albertus Aquensis, *Albert of Aachen Historia Ierosolimitana, History of the Journey to Jerusalem* (çev. Susan B. Edgington), Clarendon Press Oxford, New York 2007.

Albertus Aquensis, *Albert von Aachen Geschichte des ersten Kreuzzuges* (çev. Herman Hefele), C. 1-2, Eugen Diederichs, Jena 1923.

Anna Komnena, *Alexiad Malazgirt'in Sonrası* (çev. Bilge Umar), İnkılâp Kitabevi, İstanbul 1996.

Anna Komnena, *The Alexiad* (çev. Elizabeth A.S.Dawes), Cambridge, Ontario 2000.

Anonim, *Selçuknâme, Tarih-i Âli Selçuk* (çev. Halil İbrahim Gök-Fahrettin Coşguner), Atf Yayınları, Ankara 2014.

Âzîmî, *Azîmî Tarihi Selçuklular Dönemiyle İlgili Bölümler (H. 430-538=1038/39-1143/44)* (çev. Ali Sevim), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2006.

BALCI, İsrail, *H. Ebû Bekir Döneminde Diplomatik Münasebetler ve Antlaşmalar*, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun 1996 (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi).

DEMİRKENT, Işın, "1101 Yılı Haçlı Ordularına Karşı Mücadelede Selçuklu-Dânişmendli İşbirliği", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 179-190.

DEMİRKENT, Işın, "1101 Yılı Haçlı Seferleri", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 125-177.

DEMİRKENT, Işın, "İznik'in Haçlılar Tarafından Kuşatılması (6 Mayıs-19 Haziran 1097)", *Haçlı Seferleri Tarihi, Makaleler-Bildiriler-İncelemeler*, Şubat 2007, s. 21-39.

DEMİRKENT, Işın, *Türkiye Selçuklu Hükümdarı Sultan I. Kılıç Arslan*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1996.

Ekkehardi Uraugiensis Abbatis, *Hierosolymita* (yay. Heinrich Hagenmeyer), Fr. Fues'sche Sortiments-Buchhandlung, Tübingen 1877.

EKREM, Reşat, *Selçuk Tarihi Alp Aslan ve Bizanslılar-Kılıç Aslan ve Haçlılar*, Muallim Ahmet Halip Kitaphanesi, İstanbul 1933.

ER, İbrahim Halil, *Cennet Doğu'da Bir Yerdedir/Haçlı Seferlerinin Değişen Yüzü*, Elips Kitap, Ankara 2006.

Fulcherius Carnotensis, *Fulcherius Carnotensis Birinci Haçlı Seferi Vakayinamesi (Fulcheri Carnotensis Historia Hierosoly Mitana)*, (çev. Mukadder Yıldız), İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1999 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

Fulcherius Carnotensis, *Historia Hierosolymitana (1095-1127)* (yay. Heinrich Hagenmeyer), Carl Winters Universitätsbuchhandlung, Heidelberg 1913.

Fulcherius Carnotensis, *Kutsal Toprakları Kurtarmak Kudüs Seferi* (çev. İlcan Bihter Barlas), IQ Kültür Sanat Yayınları, İstanbul 2009.

Gesta Francorum, *Gesta Francorum Et Aliorum Hierosolymitanorum, Anonim Haçlı Tarihi* (çev. Ergin Ayan), Selenge Yayınları, İstanbul 2013.

Gesta Francorum, *The Deeds of the Franks and the Other Pilgrims to Jerusalem* (çev. Rosalind Hill), Clarendon Press Oxford, London 1962.

Gregory Abû'l-Farac, *Abû'l-Farac Tarihi* (çev. Ömer Rıza Doğrul), C. 1-2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.

GROUSSET, Par René, *Les Croisades*, Presses Universitaires de France, Paris 1960.

gys

Akademik
Bakış

355

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023

- İbn Bibi, *el-Evamirü'l-Ala'yye fi'l-Umuri'l-Ala'yye, Selçuk Nâme* (çev. Mürsel Öztürk), C. 1, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- İbnü'l-Adîm, *Zübdetü'l-Haleb Min Târîhi Haleb'de Selçuklular* (H. 447-521=1055-1127) (çev. Ali Sevim), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2014.
- KALELİ, Emrullah, *Anadolu Selçuklu Devri Türk-Haçh Münasebetleri (1096-1192)*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2004 (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).
- KESİK, Muharrem, "Cenâbî'ye Göre Dânişmendliler", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, 4, Nisan 2001, s. 243-266.
- KIRPIK, Güray, *Haçhlar (1095-1120)*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2005 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- KOTAN, Necati, *Türk ve İslam Âlemine Karşı Haçh Seferleri*, Kemal Matbaası, Adana 1974.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat, "Diplomatik", *TDV İslam Ansiklopedisi*, C. 9, İstanbul 1994, s. 360.
- Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihan-Nümâ* (haz. Faik Reşit Unat-Mehmet A. Köymen), C. 1, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1949.
- Müneccimbaşı Ahmed b. Lütfullah, *Câmiu'd-Düvel Selçuklular Tarihi II, Anadolu Selçukluları ve Beylikler*, C. 2, Akademi Kitabevi, İzmir 2001.
- RİCE, Tamara Talbot, *The Seljuks in Asia Minor, Anadolu Selçuklu Tarihi* (çev. Tuna Kaan Taştan), Nobel Akademik Yayınları, Ankara 2015.
- RUNCİMAN, Steven, *Haçh Seferleri Tarihi: Kudüs Krallığı ve Frank Doğu (1100-1187)* (çev. Fikret Işıltan), C. 2, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- RUNCİMAN, Steven, *Haçh Seferleri Tarihi: Kutsal Toprakların Davetsiz Misafirleri* (çev. Fikret Işıltan), C. 1, Nokta Kitap, İstanbul 2005.
- Sadrüddîn Ebu'l Hasan, *Ahbârü'd-Devleti's-Selçukiyye* (çev. Necati Lügal), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1999.
- SOLMAZ, Sefer, *Dânişmendliler Devleti ve Kültürel Mirasları*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya 2001 (Yayımlanmamış Doktora Tezi).
- TURAN, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2005.
- Urfalı Mateos, *Urfalı Mateos Vekayi-nâmesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (çev. Hrnt D. Andreasyan), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000.
- Willermus Tyrensis, *A History of Deeds Done Beyond the Sea* (çev. Emily Atwater Babcock-A. C. Krey), Columbia University Press, New York 1943.
- Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçh Kroniği II, Kudüs'ün Zaptından Urfa'nın Fetihine (1099-1143)* (çev. Ergin Ayan), C. 2, Gece Kitaplığı, Ankara 2018.
- Willermus Tyrensis, *Willermus Tyrensis'in Haçh Kroniği, Başlangıçtan Kudüs'ün Zaptına Kadar* (çev. Ergin Ayan), C. 1, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2016.
- Yazıcızâde Ali, *Tevârîhi Âl-i Selçuk, Oğuznâme-Selçuklu Târîhi* (haz. Abdullah Bakır), Çamlıca Basım Yayınları, İstanbul 2017.

Extended Abstract

The Seljuks of Türkiye made a significant impact on medieval Anatolian Turkish history through their resistance against the Crusaders, who sought to eradicate Islam and the Turks. This article focuses on the struggle of Sultan I. Kilij Arslan I of the Seljuk Empire against the Crusaders, as well as his diplomatic efforts to counter them. After losing the capital city of Iznik during the First Crusade in 1097, Sultan I. Kilij Arslan endeavored to protect the survival of the state and ensure the permanent presence of Turks in Anatolia through diplomatic initiatives aimed at the Crusaders. With great courage and astute diplomacy, Sultan I. Kilij Arslan

opposed the Crusaders' attacks and took every necessary measure to ensure the survival of his realm. The introductory part of the article emphasizes the reasons behind the First Crusade. It then delves into the diplomatic relations between the Seljuk Empire and other states, principalities, and emirs. It discusses Sultan I. Kılıç Arslan's diplomatic efforts with Byzantium regarding the surrender of Iznik during the Crusade of 1097. Recognizing the difficulty of engaging in a military struggle alone against the Crusaders after losing the capital city, the sources indicate that Sultan I. Kılıç Arslan attempted diplomatic overtures to the Dânişmend Principality, Aleppo Seljuk, Damascus Seljuk States, Emir of Kayseri and many Turkish emirs, seeking their assistance against the crusader armies in 1097. The article highlights that these Turkish rulers and emirs shared the same nationality and religion, and they were concerned about the potential harm the Crusaders might inflict on their own lands. Thus, in the struggle for survival in Anatolia, they supported the Sultan's request and formed an alliance with him. However, before the troops sent by the Aleppo Seljuk and Damascus Seljuk States could join the Turkish Seljuk army, the Battle of Dorylaion took place during the 1097 crusade, resulting in the defeat of the allied Turkish army. Based on the examination of sources related to this Crusade, it was determined that Sultan I. Kılıç Arslan was late in establishing diplomatic relations with other Turkish states, principalities, and emirs to request assistance against the Crusaders.

In 1100, Bohemund was captured by Dânişmend Ghazi, and it can be observed that the crusades of 1101 took place due to the need for manpower in the established crusader states. Continuing the research, Sultan I. Kılıç Arslan's diplomatic efforts against the 1101 crusade were examined. He sent envoys to the Dânişmend and Mengücek Principalities, as well as to the Emirs of Meyyafirikin, Mardin, Harput, Bitlis, Amid, Hani, Siirt, and Harran, Turkish Emir Agymith, Artuklu Sokman, and Balak Ghazi, in addition to the Damascus Seljuk and Aleppo Seljuk States, asking for their help through diplomacy. It was observed that these offers from the Sultan were accepted by Dânişmend Ghazi, Emir of Harran Karabeth, Turkish Emir Agymith, Balak Ghazi, and Aleppo Seljuk Ruler Ridwan. Subsequently, information was provided about the formation of the allied Turkish army in Çankırı and their struggle against the Crusaders under the leadership of Sultan I. Kılıç Arslan. It was concluded that diplomatic victories translated into success in the hot war, as the Crusader armies, exhausted by the hit-and-run and guerrilla tactics employed by the allied Turkish forces, were defeated in Merzifon, Konya, and Ereğli, respectively.

Gaz

Akademik
Bakış

357

Cilt 16
Sayı 32
Yaz 2023